

XVI'inci asrın ilk yarımında Gelibolu

FEVZİ KURTOĞLU

Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş devrinde Gelibolu'nun ne kadar büyük bir rol oynadığı ilk bakışta göze çarpar. Türk orduları, Balkan yarımadasının istilâsına Geliboludan başladılar. Kayınpederi Kanta Kozinos'a yardım bahanesiyle oğlu Süleyman Paşa kumandasında Gelibolu yarımadasına kuvvet yollayan Orhan bey; Bolayer berzahına hakim olduktan sonra yarımadanın kara ile rabıtasını kesdi ve kaleleri birer birer muhasara ve zaptetti. Yarımadanın en mühim kalesi olan Gelibolu zaptedildikten sonra Çanakkale boğazının her iki kıyısı, Anadolu ve Rumeli yakaları türk hakimiyetine girdi (754 H - 1353 M). Bundan sonra Türk orduları, Trakyayı, Makedonyayı, Balkan dağlarına kadar uzayan Meriç ovasını zabt ve işgal etmekte güçlük çekmedi [1].

Murad I' in ilk zamanlarında Savualı Kont Amede, Gelibolu kalesini (24 - Agostos - 1366) da donanma ile gelerek karaya asker döküb zabtedüb Bizanslılara verdi ise de Türk Ordusu dokuz ay yirmi bir gün sonra bu değerli yeri geri almakta gecikmedi [2]. Yunan dilinde (Kadirga şehri) manasına gelen (Gali Poli) den tahrif edilmiş olan Gelibolu, Rumeli ve Anadolu arasındaki en kısa muvasale yolu üzerinde bulunduğu için Orhan ve Murad beyler zamanında birinci sınıf askerî mevkilerden sayılırdı. Anadoludan Rumeliye gönderilecek ordular buradan karşı yakaya geçerler, harp sahasından dönen gaziler, aldıkları ganimetler ve esirlerle birlikte Geliboluya gelirlerdi. Murad Bey zamanında bu ganimiden beşte biri hükûmet hazinesine alınmağa başlamış ve buna (pençüyek) denmişdi. Pençüyek olarak alınan genç esirler, Türk aileleri ara-

[1] Osmanlı İmparatorluğunun kuruluş devri hakkında tarihlerimizin verdikleri haberler noksan ve hatta kısmen yanlışdır. Âşık Paşazade tarihinde Rumeliye geçiş 758 hicrîde gösterilmektedir ki Bizans menbalarının kaydettikleri 1353 miladisinin mukabili olan 754 hicrî ile mukayese edersek tam dört yıl fark eder. Hayrullah Efendi tarihi, Cilt. 3, s. 88 de 754 yılını kabul etmiştir. Türk Tarih Encümeui Mecmuasının 7 inci nushasında neşredilen Orhan Beyin vakfiyesi de bunu teyid etmektedir.

[2] Neşri tarihi, Kont Amede'nin seferinden haberdar olmadığından: "Geliboluyu Süleyman Paşa fethetti amma asah rivayete göre Murad Han fethetti,, demektedir. Kont Amedenin seferi hakkında Yorga Tarihini mehzaz ittihaz eden Şakir Paşanın Osmanlı Tarihi, Cild. I, S. 191 - 195'e bakınız.

sında birkaç yıl kalarak Türk Dili ve âdetlerini kavradıktan sonra asker edilirdi ki bu suretle Yeniçeri teşkilâtı vücud bulmuşdu.

Gerek ganaimden alınan bu verginin ve gerekse Yeniçeri askerinin ihdasında, Gelibolunun coğrafî mevkii dolayısıyla oynadığı rol inkâr edilemez. Fakat Gelibolunun ehemmiyeti yalnız Rumeli ve Anadolu arasındaki en kısa yol üzerinde bulunması değildir. Yıldırım Bayezid zamanında Manisa, Aydın, Menteşe beylikleri zabt edilerek garbî Anadolu kıyıları Osmanlı hükûmetinin eline geçtikten sonra Gelibolunun ehemmiyeti bir kat daha arttı.

Yıldırım Bayezid boğazın sevkülceşî ve iktisadî bakımından ne kadar büyük bir önemi olduğunu takdir ederek Sarıca Paşayı Gelibolu kalesinin takviye ve limanının temizletilerek bir üssülhareke ittihaz edilmesine memur etti.

Gelibolunun zabtından 32 yıl sonra 1390 da başlayan inşaat yıllarca sürdü. Zaif ve harab olan dış kale yıkıldı. Buna mukabil bir tepe üzerinde olup içersinde bir cami ile 300 bina bulunan iç kale tamir edilerek yenileştirildi. Çekdiri sınıfı gemileri hem fırtınalı havalardan hem de kuvvetli düşman donanmasının hücumundan muhafaza etmek için iç içe iki havuzdan müteşekkil olan yapma liman temizlendi. Ve bu limanı müdafaa ve muhafaza için medhaline iki kuvvetli kule yapıldı. Harb gemilerini sevk ve idare eden gemicilerden başka muharip olmak üzere Azab askerleri tahsis edildi.

Bizans müverrihlerinden Dukas; Çanakkalenin Ege denizi mahrecinde kâin olub Katalanlar tarafından tahrib edilmiş olan Gelibolu Kalesini, Yıldırım Bayezid'in yeniden bina ettiği ve karakol hizmetini görmek için kadırgalara bir tahassungâh yaptırıldığını kaydetmektedir.

Aragon Kralı tarafından Timurlenk'e elçi olarak gönderilen *Calavijo* seyahatnamesinde: «cumartesi günü Gelibolu şehrine vardık. Burada bir kale vardır. Şehir, Yunan sahili üzerinde olmakla beraber Türklerin elindedir. Şimdiki halde Beyazıd'ın oğlu Süleyman Çelbî'ye aittir. Türkler, harb gemilerini ve sair gemileri burada muhafaz ediyorlar. Onların burada Tersane ve büyük bir havuzları vardır. Biz geçerken 40 kadar Türk gemisi limanda yatıyordu. Gelibolu kalesi askerle dolu idi. Gemiler her zaman için harekete hazırı,, demektedir [1].

Gelibolu limanı, Kanunî Süleyman zamanına kadar Osmanlı hükûmetinin en mühim tersanesi ve donanmanın üssülharekesi olarak kaldı. Derya kapdanlarına Gelibolu Sancak beğliği verilirdi. Fatih ikinci Mehmed zamanında kurulan Kasımpaşa tersanesi ikinci ve hattâ üçüncü

[1] Calavijo'nun seyahatnamesi türkçeye çevrilerek 1926 yılında Vakit gazetesine tefrika edilmiştir.

derecede bir ehemmiyeti haizdi. Ancak cezair kıralı Barbaros Hayeddin İstanbula gelerek kiralığı Knunî Süleymana takdim ve Osmanlı donanmasının kumandanlığını kabul ettikten sonra Derya kapudanlarına Cezayir Beylerbeyliği payesi verildi [1] ve Yavuz Selim zamanında büyütülmüş olan İstanbul tersanesi Türk donanmasının merkezi oldu. Gelibolu ikinci dereceye indirilmekle beraber daha uzun bir zaman imperatorluğun en mühim bir harb limanı ve tersanesi olarak yaşadı. Gelibolu sancağı, Kapdanpaşa eyaletine bağlı sancaklardan birini teşkil etti. Gelibolu Sancağına Bey olanlar, donanmanın ikinci kumandanı olan Kapdan Paşaların kethüdaları idi [2].

İbni Kemal, Kemal Reysden bahsederken Gelibolu hakkında şöyle söyler. “Mevlidi Dârül Gazvei gelibolu idi ki ol diyârın doğan oğlanları timsah gibi su içinde büyürler. Sabah ve akşam gemilerin siliresi âvazesile uyurlar, [3]. XV inci ve XVI ncı asırlarla XVII inci asrın ilk yarımında İstanbuldan sonra ikinci tersanemiz olan ve Anadolu ile Rumeli arasında en mühim muvasale yolunu teşkil eden Gelibolu limanı, 1683 yılında yelkenli harb gemileri yani kalyon filoları ihdas edildikten sonra yavaş yavaş ehemmiyetini kaybetmeğe başladı [4].

XIX uncu asırda buharlı gemilerin meydana çıkması ve zırhlı gemilerin kullanılmağa başlaması üzerine bütün bütün ihmale uğrayan Gelibolunun ehali, balıkçılık ve yelkenli ticaret gemileri ile deniz seferleri yapmakta devam ettiler. Çanakale muharebeleri esnasında düşman tayyareleri ve Saros körfezinden İngiliz zırhlılarının açdıkları endirek top

[1] *Hızır* adını taşıyan Barbarosun İstanbula gelerek Kanunî Süleyman tarafından kabulü esnasında *Hayreddin* ünvanı verildiği bir kısım tarihlerimizde kaydedilmektedir. Halbuki gerek Lütfü Paşa ve gerekse Rüstem Paşa tarihleri: «Şimdiye kadar Hayreddin Reis denilirken şimdi Hayreddin Paşa oldu» demektedirler. Topkapu Sarayı Müzesi Müdürü Bay Tahsin Öz tarafından sarayın metruk evrakı arasında bulunan bir mektub bu meseleyi temamilen aydınlatmaktadır. (Evaili, Zilkade min âme hamsetü işrin ve tisa mie) tarihinden de anlaşılacağı üzere 925 hicrisinde Cezayir hıttasının himaye altına alınması için Cezayirden bir heyet vedaatıyla İstanbula Yavuz Sultan Selime gönderilen bir mektubun türkçeye tercemesi olan bu vesikada «Emirimiz Hayreddin» ünvanını kullanmaktadır. Bu ünvanın o halde Süleyman tarafından verildiğini iddiaya imkân yoktur. Bay Tahsin Öz tarafından gerek bu mesele ve gerekse Barbaros Hayreddin'in bir Türk ressamı ve aynı zamanda Tersane kahyası olan Haydar Reis tarafından renkli olarak yapılmış resmi yakında neşredilecektir.

[2] Gelibolu Beyi Ali Kahya kumandasındaki 12 Türk kadırgası Korfu adası önünden geçerken Andrea doryanın pususuna düştü (Barbaros Hayreddin Paşa, Fevzi Kurtoglu, S 394).

[3] İbni Kemal Tarihi, yazma, İstanbul Millet Kütüphanesi, numara 32, C. 8 varak 46

[4] Yelken devrinde Akdenize çıkan harp gemileri barıtlarını ve peksimetlerini Geliboludaki depolardan alırdı (1156, Ra,5) Akdenize memur Nasıribahri, Patrona ve Feyzi hüda kalyonlarına Gelibolu baruthanesinden dört yuz kantar verilmesine dair (Başvekalet Hazinesi evrak bahriye numara 1512).

ateşi altında şehir baştan başa yandı; Harab oldu. Sulh olduktan sonra ahalinin bir kısmı yerlerins döndülse de şehir eski mamuriyetini henüz kazanamadı.

Evliya Çelebi seyahatnamesi ile Edirne Vilâyeti salnamelerinin verdiği kifayetsiz malûmatı bir tarafa bırakırsak, tarihimizde bu kadar önemli yer işgal eden Geliboluyu tanıttıran Türkçe bir eserin henüz neşredilmediğini görürüz. Ahlat, Kayseri, Erzincan şehirleri hakkında olduğu gibi Gelibolu hakkında da bir monografi neşredilmesi temenni olunur.

Başvekâlet'e bağlı olan istanbuldeki eski Bâbüâli Hazineievrak dairesinde yaptığım araştırmalarda Gelibolu Sancağının 924 H. 1518 M yılında yazılmış bir defterine tesadüf ettim. Bu defteri bana haber verdiğinden dolayı Bay Kâmil Gebeciye teşekkürü bir borç bilirim. 42,50×16 eb'adında 345 varaktan müteşekkil olan bu defter çok itina ile vücuda getirilmiştir. İlk sahifesinde ابراهيم الابن الزعيم tarafından tanzim ve merhum Mustafa beyin azadlılarından Abdullah tarafından yazılıb 16 Rebiülahır 924 de Haleb şehrinde سلطان سليم شاه بن بازید خان a takdim edildiği kaydedilmektedir. Defterin muhteviyâtı hakkında tertib edilen fihristte şu satırlar okunmaktadır:

محلات نفس شهر كليولى — محلات كبران كليولى — جماعت رؤسا وعزبان كليولى —
 خاصهء پادشاه عالم پناه — خاصهء ميرلواء كليولى — تيارها مستحفظان قلعه پالوتصرى (Kasri) —
 تيارها مستحفظان قلعه كليولى — تيارها مستحفظان قلعه كلید بحر — زعامت وتيارها سپاهيان —
 اوقاف مرحوم ومفقور سليمان پاشا طاب ثراه — اوقاف مساجد شهر كليولى واوقاف قراء ناحيه
 كليولى — اوقاف مساجد شهر ميقلقره — اوقاف ناحيه ميقلقره — مسلمان ناحيه قارى بابا —
 مسلمان اشكونجيان ناحيه ميقلقره — اجه اوواسى واروشارى واملاك .

Defterin muhteviyatı, fihristte yazıldığı gibi çok zengindir. Gelibolu şehrinin mahalleleri birer birer adları ve sanlarile kaydedilmiştir. Şehrin müsliman ahalişi 55 mahalleye ayrılmış olup her mahallede birer cami veya mescit bulunmaktadır. Hıristiyan ahali ise 6 mahalleye ayrılmış olup her mahallede birer kilise bulunmaktadır. Bu mahallelerin adları ile kaç aile oturduğunu gösteren liste şudur:

1 — محله مسجد سلطان الموحدین وبرهان المحققین مولانا شيخ محی الدین بن یازوجی
 (17 aile)

(13 aile)	2 — محله مسجد ائنه جی
(27 «)	3 — « ولد حسنچک
(21 «)	4 — « خواجه المشهور یحیون کلندر
(23 «)	5 — « سلطان زاده نام دیگر سنقورجه
(25 «)	6 — « قلابوانجی

(13 aile)	محله مسجد حسن پاشا	7
(26 «)	اسکندر زاده	8
(30 «)	خراجی حمزه	9
(42 «)	فرلو زاده	10
(38 «)	ولد قول حضر	11
(12 «)	حاجی مصطفی	12
(21 «)	ولد یاپوچی	13
(13 «)	دزداز	14
(19 «)	حاجی حی ؟	15
(30 «)	کچه حی حاجی	16
(16 «)	عمارت صاروجه پاشا	17
(37 «)	خواجه حمزه	18
(49 «)	جامع احمد بك	19
(32 «)	ماجار ولد جمشید	20
(23 «)	ولد قراچه	21
(14 «)	يعقوب بك المشهور حاجی يعقوب بك	22
(6 «)	زاویة خاص احمد بك	23
(30 «)	صویانی	24
(33 «)	طباغین	25
(40 «)	جامع غازی خداوندکار	26
(12 «)	سنان بك	27
(26 «)	حاجی تکرری ویرمش نام دیگر بچاچی اوغلی	28
(11 «)	حاجی تیمور طاش	29
(15 «)	جامع مسیح پاشا	30
(33 «)	مسجد ولد عادل	31
(12 «)	غازی خداوندکار	32
(6 «)	اصلحان پاشا	33
(40 «)	جامع يعقوب بك للشهور چاموجه	34
(27 «)	مسجد حاجی طوغان	35
(28 «)	كوچك حاجی المشهور ولد انجیلار	36
(17 «)	تات احمد	37
(20 «)	متولی	38
(31 «)	عایشه خاتون	39
(28 «)	یخشی زاده	40

Mescid-i Alâeddin Yahşizade demekle meşhurdur. Mescide muttasıl
معلم خانی vardır.

(46 aile)	مسجد قبودان	حمله	— 41
(29 «)	صوفى خليل	«	— 42
(8 «)	بوستانجى اينه بكي	«	— 43
(19 «)	أمور پاشا	«	— 44
(41 «)	احمد چلبى	«	— 45
(15 «)	اوزون يوسف	«	— 46
(54 «)	ياغجى حاجى حضر	«	— 47
(24 «)	كدوك حاجى حضر	«	— 48
(39 «)	على فقيه	«	— 49
(32 «)	حاجى قوچاق	«	— 50
(25 «)	حاجى مرسال	«	— 51
(11 «)	پاشا خاتون	«	— 52
(18 «)	دختر سنان بك	«	— 53
(9 «)	اوزونجه ابراهيم	«	— 54
(15 «)	كليسا نام ديكر حاجى ابراهيم	«	— 55

Defterin üçüncü kısmını teşkil eden جماعت رؤسا و عذبان طيبولى başlığı altında o devrin harp donanması teşkilâtı hakkında çok kıymetli malûmat vardır [1]. Gemi reisleri ve azaplar 93 bölüğe ayrılmışlar. Her bölüğün bir reisi, bir odabaşısı, bir veya bir kaç neferi ile bir de كرمى si olduğu

[1] Yavuz Selimin Mısır kölemenleriyle yaptığı harpte donanmanın ordu ile teşriki harekât ederek çok kıymetli hizmetlerde bulunduğuna şüphe yoktur. Fakat mevcut Selim-nâme'lerde Türk donanmasının icra ettiği harekâtı gösteren malûmat yok gibidir. Yalnız Müzeler sabık müdürü ve şimdi sayılabay Halil, Mısır hükümdarı Kanso Gavri'nin Yavuz Selime gönderdiği bir mektubu Topkapı sarayında bularak Tarih Encümeni Mecmuasında neşretmişlerdir ki bu mektupta «...Denizden ve karadan asker cemedüp bizim üzerimize gelmeğe niyyet eylemişsiz deyu istima olundu» diyerek Yavuz Selimin Mısıra karşı harp hazırlığında bulunmasının sebepleri sorulmaktadır. Nuru Osmaniye kütüphanesinde 4087 numarada bulunan Fetihnâme-i diyâr-ı Arap adlı yazma eserde Yavuz Selimin Kahireye girdikten sonra donanmanın Mısıra gelmesini tehalükle beklediği anlaşılmaktadır. Bir filoya kumanda eden Kurt oğlu Muslihüddin'in İskenderiyeye geldiğini haber alan Yavuz Selim hemen gemilerle birlikte kahireye gelmesi için emir yollamış ve Kurt oğlu, Reşit boğazından girerek Kahire önüne geldiği zaman hükümdar tarafından kabul ve iltifat edilmişti. Bir müddet sonra İstanbul'dan üç yüz pare gemi ile kapudan Deryanın İskenderiyeye geldiği haber alındıktan Kahireye gelmesi emredilmiş Kapudan Derya Cafer Ağa kendine vekil intihap ettiği Borsa Sancakbeyi Kocı Ağayı donanma ile bırakarak kendi bir kaç gemi ile Reşit Boğazından Nile girip Kahireye gelmiş ve hükümdarı ziyaret ederek donanma ahvali hakkında malûmat vermiş. Yavuz Selim bir müddet sonra maiyeti halkı ile gemilere binip Kapudan Cafer Ağa ile birlikte Nil nehrinden inmiş ve oradan atlara binerek İskenderiyeye gidip donanmayı teftiş ettikten sonra Mısıra avdet etmiş, Mısırdan dönüşte yaralılarla alınmış gemilerle İstanbul'a göndermişti.

görüüyor. Bu teşkilâta bakılırsa bölüklerin herbiri çekdiri sınıfından bir gemiyi kullanacak zabitleri ihtiva etmektedir. En başta Kapudan Turgut Ata'nın reisi olduğu bölük gelmektedir. Bu bölükte ser-oda Ali'den başka Hızır Veled-i Yakub, Hasan Veled-i Yûsuf, Turahan Veled-i İsmail, Osman Veled-i Süleyman adları yazılıdır. كوي olarak ta Kosta Veled-i Yorgi görülmektedir.

Kapudan Turgut Ata hakkında şimdiye kadar hiçbir yerde malûmata rast gelmedim. Yalnız Barbaros'un arkadaşı olan ve Turgut Reis diye şöhret kazanan ve sonra Trablusgarp beylerbeyi olan Turgut Pş.dan bahseden o devrin eserleri Turgudca dediklerine göre, bir de Büyük Turgud'un olması lâzım gelmektedir. Acaba XV. asrın sonları ve XVI. asrın ilk yarısında yaşaması lâzım gelen bu Büyük Turgud, Gelibolu defterindeki Kapudan Turgud Ata mıdır?

Ser-oda denilen odabaşılık, Yeniçeri teşkilâtında olduğu gibi XVII. asırdaki yelken filosu teşkilâtında da mevcuttur. Gömi ise kürekçilere nezaret eden zabit demektir. Gelibolu azaplarını teşkil eden 93 bölükten bir kısmının gömileri hıristiyan ve bir kısmının da Türk olduğu görülmektedir. Kürekle mücehhez olan çekdiri sınıf gemilerin mürettebatı üç kısma ayrılırdı. Birinci kısım gemici olanlardır ki başlarında reis denilen kumandan bulunurdu. İkinci kısmı teşkil eden kürekçiler ya esirlerden teşkil edilir veya deniz kenarı ahalisinden kanun dairesinde alınırdu. Gelibolu sancağının hangi yerlerinden ve ne mikdar kürekçi alınacağı defterde sarahatle gösterilmektedir. Gelibolu'nun hıristiyan ahalisinden kürekçilik hizmetinde olanların avarız-ı divaniyeden ve tasarruflarında olan melik bağ-u bağçelerin üşür ve haracından muaf olduğu ve Maydos kariyesinin yüz kürekçi verdiklerini görüyoruz. Üçüncü kısım mörettebatı ise muharipler olup bazan sipahilerden ve bazan yeniçerilerden alınırdu. Gemiler ilkbaharda kızaklardan denize indirilir. Direk, kürek vesair levazımı donadılır; kürekçiler ve askerler yerlerine geçerler ve böylece denize açılırlardı. Sonbaharda gemiler seferden dönerler; kürekçiler ve askerler yerlerine giderler. Gemiler üstü örtülü kızağa çekilerek muhafaza edilirdi. Gelibolu azapları ve reislerini gösteren cedveli aynen buraya konuldu. Bu cedveli tetkik etmek suretile Yavuz Selim devrinde donanmamızdaki reislerin ve zabitlerin adlarını birer birer öğrenebiliriz.

Cemâat-i rüesâ ve azabân-ı Gelibolu

1 — Bölük, Reis kapudan Turgut Ata, Seroda Ali veledi...?, Hızır veledi Yâkub, Hasan veledi Yusuf, Turahan veledi İsmail, Osman veledi Süleyman, gömi Kosta veledi Yorgi.

2 — Bölük Mustafa Kethüda, seroda İlyâs veledi Abdullah, Mehmet veledi Ahmed, gömi Yorki veledi Yuvan.

- 3 — Bölük Ali Reis veled...?, seroda Dâvûd veledi Abdullah, Mehmed veledi Dâvud Reis, gömi Divâne.
- 4 — Bölük Bâli Dirâz, seroda İsâ Bâli veledi Bektaş, Mehmet veledi Bâli Dirâz, Mustafa veledi Abdullah.
- 5 — Bölük Reis Hacı İlyas, Seroda Yûsuf veledi Abdullah, İlyâs veledi Abdullah, dibek Veledi Dibak.
- 6 — Bölük Ahmed Veledi seroda Mehmed Veledi Osman — Şaban Veledi Hasan — Gûmi Hacı Yusuf
- 7 — Reis Mustafa Kâtip — seroda Hüsnü Veledi Mustafa — Yusuf Veledi Durmuş — Gûmi İsâ Veledi Hızır
- 8 — Bölük Reis Abdürrahman — seroda Durmuş Veledi Yakub — Sefer Veledi Abdullah — Gûmi Yorgi Veledi İstavri
- 9 — Bölük Reis Kasım Kedlan (Katalan) — seroda İskender Veledi Abdullah — Musa Veledi Ali
- 10 — Bölük Reis Ramazan Veledi Yanağaç — seroda Hacı İdris Veledi Hasan — Mustafa Veledi Abdullah reis — Gûmi Dimteri Veledi Mihâl
- 11 — Bölük Reis Şule Veledi Sarı İlyas — seroda İlyas Veledi Melik Şah — Yusuf Veledi Abdullah — Gûmi Nasuh Veledi Abdullah
- 12 — Bölük Reis Mustafa Veledi Köse Durmuş — seroda Hacı Bayram Veledi İlyas — Mustafa Veledi Abdullah — Gûmi Kosta Veledi Kerbarî
- 13 — Bölük Reis Kıvaç Ahmed Veledi Abdullah — seroda Seydi Veledi Abdullah — Ahmed Veledi Abdullah — Gûmi Veli Veledi Hamza
- 14 — Bölük Reis Seyid Ahmed Sipah — seroda Mehmed Veledi Umur — Mustafa Veledi Hamza — Gûmi Manol
- 15 — Bölük Reis Bâli Veledi Tur Ali — seroda Ahmed pabucı Anadolu — Ali Veledi reis Bâli — Gûmi Manol Veledi İstafan
- 16 — Bölük Reis Ali Veledi Arap Hoca — seroda İbrahim Veledi İsmail — Mustafa Veledi Abdullah — Gûmi Hamza Veledi Abdullah
- 17 — Bölük Reis Mustafa Birâder Eca — seroda Nasuh Veledi Mezid — Şaban Veledi reis Mustafa
- 18 — Bölük Reis Mustafa Veledi Hasan Bâli — seroda Ahmed Veledi Hızır — İsâ Veledi Abdullah — Veli Veledi Ahmed
- 19 — Bölük Reis Mustafa Veledi Nasuh Reis — seroda Hasan Veledi Ali — Nasuh Veledi reis Mustafa — Gûmi Şükrü
- 20 — Bölük Reis Halil Veledi Azabci — seroda Resûl — Mehmed Veledi Murad — Gûmi Hüdâverdi Veledi reis Mustafa
- 21 — Bölük Reis Mehmet Veledi Yunus — seroda Veysi Sipah — Karagöz Veledi Abdullah
- 22 — Bölük Reis Hacı Mahmud Veledi Abdullah — seroda Yusuf Veledi Saru Hayyat — Ali Veledi Abdullah
- 23 — Bölük Reis İbrahim Veledi Mustafa — seroda Yusuf Veledi Hâtem — Kasım Veledi Abdullah
- 24 — Bölük Reis Ahmed Veledi İlyas — seroda Musa Veledi İlyas — Bilâl Veledi reis Ahmed — Gûmi Veledi Yanak
- 25 — Bölük Reis Hacı Yunus — seroda İlyas Veledi Abdullah — Ahmet Veledi reis Abdullah
- 26 — Bölük Reis Bâli Veledi Saltık — seroda Mehmet Veledi Yusuf — Ramazan Veledi Mahmud — Gûmi İsâ
- 27 — Bölük Reis Mama Veledi Ömer — seroda Mustafa Veledi Bayraklı — Yusuf Veledi İlyas — Gûmi Ali Veledi Mehmed

- 28 — Bölük Reis Mehmet Veledi İbrahim
- 29 — Bölük Reis Ali Bıyıklı — seroda Ali Veledi Tarancı — Ahmet Veledi Abdullah — Gûmi Manol
- 30 — Bölük Reis Hasan Bâli Veledi Mustafa — seroda Hasan Veledi Süleyman — Ali Veledi Mehmed — Gûmi..
- 31 — Bölük Reis Seydi Ahmet Kâtib — seroda Mehmed Veledi Mustafa — Mehmed Veledi reis Mahmud — Gûmi Yorgi
- 32 — Bölük Reis Abdî Sipah — seroda Ali Veledi Nasuh — Hasan Veledi Abdullah
- 33 — Bölük Reis İsâ Dîvâne — seroda Mehmed Veledi Mustafa — Hamza Veledi reis Elmezbur — Gûmi İbrahim
- 34 — Bölük Reis Süleyman Kedlan — seroda Yusuf Veledi Abdullah — Halil Veledi Hasan — Şîr merd Gûmi
- 35 — Bölük Reis Murad Veledi Ramazan — seroda Mustafa Veledi Mehmed — Musa Veledi Ali — Gûmi Yorgi
- 36 — Bölük Reis Murad Veledi Hızır — seroda Musa Veledi Bektaş — Mustafa Veledi Mehmed — Gûmi Mahmud Veledi Resûl
- 37 — Bölük Reis Ali Uslunya — seroda Mehmed Veledi Yusuf — Mustafa Veledi reis Elmezgûr
- 38 — Bölük Reis İskender Paşalı — seroda Ahmed Veledi Timur — Ali Veledi reis Elmezgûr
- 39 — Bölük Reis Mehmed Veledi Eşref — seroda Ramazan Veledi Hamza — Mehmed Veledi Bayezit
- 40 — Bölük Reis Hızır Veledi Selâtin — seroda Ahmed Veledi Mehmed — Gûmi Dimitri Veledi Yani
- 41 — Bölük Reis Ahmed Veledi Hacı Mir — seroda Yakub Sofi Veledi Abdullah — Ali Veledi Şîr Merd
- 42 — Bölük Reis Murad Veledi Mehmed — seroda Karagöz Veledi Abdullah — İsâ Veledi Hamza
- 43 — Bölük Reis İlyas Veledi ? — seroda Ali Veledi Abdullah — İsâ Veledi Hızır
- 44 — Bölük Reis Bâli Veledi Mezid — seroda Kasım Veledi Abdullah — Hacı Veledi Abdullah
- 45 — Bölük Reis Ahmed Dîvâne — Nasuh Veledi Yusuf — Mehmed Veledi Ali — Gûmi Mihâl Sipâh
- 46 — Bölük Reis Kasım Veledi Resûl — seroda İbrahim Veledi Ahmed Dîvâne — Mustafa Veledi Nasuh — Gûmi Manol Veledi Yorgi
- 47 — Bölük Reis Müstafa Kuşköylü — seroda Safer Veledi Mehmed — İlyas Veledi Halil
- 48 — Bölük Reis Yusuf ? seroda Mehmed Veledi İlyas — Yusuf Veledi Abdullah
- 49 — ? Veledi Hacı Ali — seroda İlyas Veledi Abdullah — Mehmed Veledi İsâ — Gûmi Mustafa Veledi Kârban reis
- 50 — Bölük Reis Ali Encunushı — seroda Mustafa Veledi Avranos — Ömer Veledi Abdullah — Ahmed Veledi Abdullah — Gûmi İspanyan
- 51 — Bölük Reis İsmail Başçı — seroda Hasan Veledi ? — Yusuf Veledi Musa — Gûmi Aleksî
- 52 — Bölük Reis Hamza Veledi Abdullah — Mutak Kemâl reis — seroda Haydar Veledi Ahmed — İdris Veledi Mustafa Cellad — Gûmi Şîr Merd
- 53 — Bölük Reis Mehmed Sipah — seroda Mustafa Veledi Abdullah — Ramazan Veledi Mustafa — Gûmi Mustafa Veledi Keylân
- 54 — Bölük Reis Yahşi — seroda Hacı Aslıhan — Mustafa Veledi Rüstem — Gûmi Hacı Mehmed

- 55 — Bölük Reis ? Veledi Özgür — seroda ? Veled Kulağuz — İlyas Veledi Umur — Gûmi Evhad Veledi Abdi
- 56 — Bölük Yunus Reis Veledi Seydi Ahmed — seroda Tûr Ali Veledi Abdülkerim — İbrahim Veledi Yahşi — Gûmi Hüsnü Veledi İsa
- 57 — Bölük İskender Veledi Abdullah — Mutak Dâvut Reis — seroda Mustafa Veledi Abdurrahman — Hasan Veledi Hacı Nasuh
- 58 — Bölük Reis Ali Bolayırılı — seroda Ali Veledi Hamza — Mustafa Veledi Yusuf — Gani Veledi İbrahim — Gûmi Yuvan
- 59 — Bölük Reis Hamza Sabuni — seroda Dur Ali Veledi Ali — Ahmed Veledi Abdullah — Hüsnü Veledi Abdullah
- 60 — Bölük Reis Pîr Veledi Yusuf Zâkir — Ahmed Veledi Abdullah — Mustafa Veledi Hızır — Şehrî Veledi Yahşi
- 61 — Bölük Reis Şîr Merd Veledi Abdullah — seroda Derviş Veledi Abdullah — İsa Veledi Mustafa
- 62 — Bölük Peis Mehmed Veledi Abdurrahman — seroda Ahmed Veledi Abdullah — İsa Veledi Ahmed
- 63 — Bölük Reis Pîr Ali Veledi Hacı Yunus — seroda Umur Veledi Ali — Hızır Veledi İsa
- 64 — Bölük Reis Seydi Veledi İbrahim — seroda Ferhad Veledi Abdullah — Hamza Veledi Abdullah
- 65 — Bölük Reis İsa Veledi Selman — seroda İlyas Veledi Musa
- 66 — Bölük Reis Hacı Nasuh Veledi Sadik Yusuf — Hamza Veledi Abdullah — Mehmed Veledi Karagöz
- 67 — Bölük Reis Ahmed Dîvâne Menteşeli — seroda Mustafa Veledi Ali — Hızır Veledi Abdullah
- 68 — Bölük Reis Şaban zade Veledi Halil — seroda Mehmed Veledi Hamza Fakih — Ahmed Veledi Abdullah
- 69 — Bölük Reis Turbalı — Hamza Veledi Şîr Merd
- 70 — » » Turmuş Köseç — Ali Sipah Veledi Nusrat
- 71 — » » Karagöz Veledi Abdullah — Mehmed Veledi Mustafa
- 72 — » » Balaban Veledi Yusuf
- 73 — » » Mehmed Veledi Babalar — İbrahim Veledi Yusuf
- 74 — » » Hüsnü Veledi Sule Reis — Ali Dîvâne Veledi Anduy
- 75 — » » Abdülâziz — Mehmed Veledi Mustafa
- 76 — » » Abdullah Veledi Abdullah — Veli Veledi Mehmed
- 77 — » » Hasan Medad
- 78 — » » Şaban Veledi Hamza — Ahmed Veledi Memduh
- 79 — » » Mustafa Sipah Avlonali — Hamza Veledi Ali
- 80 — » » Hüsnü Veledi Hızır — Musâ Veledi Veli zade
- 81 — » » Hüsnü Veledi Kabil — Ahmed Veledi Mehmed
- 82 — » » Mehmed Gürcülü Veledi Lûtfi — Hamza Veledi Ali
- 83 — » » Hacı Hamza Veledi Ali — Ahmed Veledi İsmail
- 84 — » » Hüsnü Veledi İsmail Başcı — Hüsnü Veledi Hasan
- 85 — » » Yusuf Veledi İnebiye — Mehmed Sipah Veledi İbrahim
- 86 — » » Sadık — Pîr Ahmed
- 87 — » » Hasan Veledi Hasan Reis — Mehmed Veledi Bolayırılı
- 88 — » » Sefer Sipah Veledi Hasan — Mehmed Veledi Saltık
- 89 — » » Hacı Bayram Veledi Kurt beyi — Ali Veledi Osman
- 90 — » » Cağfer — Hüsnü Veledi Şîr Merd

- 91 — Bölük Reis Mehmed Nalbând — Hamza Veledi Abdullah
 92 — » » Mustafa Tabak Veledi İbrahim — Murad Veledi Niyazi
 93 — » » Hacı Yusuf veledi Ali Diraz — Mustafa Veledi Hacı

Gemi reislerinden sonra donanmanın cephanesini muhafaza edenler, levazım vesairenin muhafaza edildiği mahzenlere bakanlar, gürek yapanlar, gemileri kalafat edenler, makara yapanlar, üstüğü yapanlar, topçular, kumbaracılar, beylik binaları tamir edenler ve en nihayet Gelibolu ile karşıyaka arasında nakliyat yapan at gemileri reislerinin listesi geliyor. Gerek bina yapanların ve gerek at gemisi reislerinin ücret yerine kendilerine verilmiş olan çiftliklerin hasılatı ile geçindiklerini görüyoruz. Denizcilik teşkilâtını tamamlamak için listenin gerisini aynen yazıyorum :

Cemâati Cebeciyan ki donanmaya hacet olan cebelere hizmet ederler: İsmail veled Abdullah - Pervane Varna veledi Abdullah - Ali Turhala veledi Abdullah.

Cemâat ki mahzen hizmetini ederler: Yusuf veled Ali - Hamza veled Abdullah - İskender veledi Abdullah - İbrahim veledi Mustafa - Ali Veledi Abdullah reis - İlyas veledi Hızır - Kasım veledi Abdullah.

Cemâati Kürekiyan ki hassa gemiler için kürek yonarlar: Yunus veledi Abdullah - Ali veledi Abdullah - Ali diğer veledi Abdullah - Kasım veled Abdullah.

Cemâati Kalafatçıyan: İsa veledi Abdullah ser kalafatçıyan - Yunus veledi Abdullah kethüdâi kalafatçıyan - Mustafa veledi Abdullah ser bölük - Hızır veledi Abdullah - Ali veledi Abdullah - İskender veledi Abdullah - Mustafa veledi Hızır - Dâver veledi Yakub - Yusuf veledi Abdullah - Mehmed veledi Abdullah - Yusuf veledi Şir merd - Hamza veledi Ali - Hızır veledi Abdullah - İsa Bâli veledi Hamza - Mustafa veledi Abdulla - İsa veledi İskender - Hamza veledi Abdullah - İsa veledi Hızır - Hasan veledi Abdullah - Mehmed veledi İlyas - Yusuf veledi Abdullah - Hamza veledi Abdullah - Mustafa veledi Abdullah - Hamza veledi Abdullah - İskender veledi Abdullah - İsmail veled Abdullah.

Cemâati Makaracıyan: Hızır veledi Abdullah - Kasım veledi Abdullah - Mihâl kümi başı.

Cemâati Ustubucıyan: Yakub veledi İskender - Hızır veledi Abdullah - Mahmud veledi Abdullah.

Cemâati Topcıyan: Pir Mehmed veledi Hacı Osman ser topcıyan - Hızır veledi Abdullah kethüdâi topcıyan - Hızır veledi Abdullah - Kaya veledi Hızır - Yusuf veledi Abdullah - Yakub veledi Abdullah ser bölük - Kasım veledi Abdullah - Ahmed veledi Kaya - İlyas veledi Abdullah - Mahmud veledi Abdullah - Hızır veledi İbrahim - Kasım veledi Abdullah - Hasan veledi Abdullah - Hasan veled İbrahim - Hamza veledi Abdullah - İlyas veled Abdullah - Mustafa veledi Abdullah - İskender veledi Abdullah - Mehmed veledi ser topcıyan - Mehmed veledi kethüda - Karagöz veledi Abdullah - Nasuh veled Hızır - Mehmed veledi Abdullah - Mustafa veledi Hızır - Ömer biraderi mezkûr - Hamza veledi Abdullah - Ali veledi Kasım - Mustafa veledi İlyas - Hamza veledi Abdullah.

Cemâati Kumbaracıyan: Bektaş veledi Halil ser Kumbaracıyan - Hasan veledi Abdullah - Hamza veledi Abdullah - Ahmed veledi Davud - Yusuf veledi Abdullah - İskender veledi Abdullah - İskender diğer veledi Abdullah - Ali veledi Abdullah.

Cemâati Mermetcıyan: Hassa dükkânların ve mahzenlerin ve Kârbansarayın ve kalenin evlerini mermet ve hassa odaların mermet ederken mâ takaddümden duta geldikleri çiftlikleri tasarruf ederler. Haraç ve ispeneç verirler. Hassai Hümâyun için zabtolunuravarız divâniyeden ve tekâlifi ürfiyeden muaf ve müsellimlerdir. Elllerinde Bâbı saâdeti âşiyandan hükmü hümâyunları vardır. (Nikola Kefelu vesaire onuç kişinin adleri yazılıdır).

Bundan sonra mermetcimyan çiftlikleri namı altında on yedi kıta çiftlik yazılıdır.

(Zikrolunan çiftliklerden kalil ve kesir her ne hasil olursa merkumun mermetciyan ki onüç neferdir. Aralarında alessuviye hisse edüb hizmet ederler).

جماعت رؤسا كشتها امب : Defteri atik mucibince mukaddemâ at gemilerinde reis olanlar gemiler kendulerin mülkü olub hizmetleri mukabelesinde çiftlik tasarruf edüb gemilerden nisif hasılı kendulerin ve nisif âher hassai hümayun için zabtolunmuş. Merhum ve mağfur Sultan Bayezid Han tabe serah zamanında hükmü şerifi âlişan varid olub at gemileri beyliğe alınıb ve reislerinin tasarrufunda olan çiftlikler ve mezraaların hâsılı hassai hümayun için zabtolunmak buyurulub reislere yevmî beşer akçe ve kethüdalarına yevmî sekiz akçe vazife tayin olunub ekser akçesi zikrolan çiftlikler hasılından verilir. Maadası havale olunan yerden verile deyu emr olmağın el'an at gemilerinde reis olanlar yevmî beşer akçe ve kethüdaları sekiz akçeye mutasarrıf olub hizmet ederler. Anadolu canibinde Çatalburgaz Kadılığında Üçbaşlı nam karyede zikrolan at gemileri reislerine müteallik çiftlikler vardır. Biga Sancağı defterinde yazılmıştır. O çiftlikler at gemileri reisleri caniblerinden zabtolunub mutasarrıf oldukları mevâciblerinin ekser akçeleri ol çiftlikler hasılındandır.

رؤساء كشتها واسپ : Kethüda Ali veled Hasan Paşa - Mustafa veled Kırca - Mustafa sipah veled Hızır - Seydi veled Ali - Hamza veled Abdullah - Yusuf veled İsmail - Mehmed veled Hacı Ali - İlyas veled ? Karagöz veled Yusuf - Yusuf veled Mustafa - Yusuf veled Hamza - Ali Sipah veled ?.

Defterin bundan sonraki kısımlarında fihriste kaydedildiği üzere pa-dışahın hasları, Gelibolu beğinin hasları, Palo kasrı denilen Limni adası-nın merkezi olan (Palokasteri) muhafızlarının tımarları, Gelibolu kalesi muhafızlarının tımarları, Kilitbahir kalesi muhafızlarının tımarları ve sipa-hilerin ziamet ve tımarları siyakat ile kaydedilmiştir. Bundan sonraki kısım Bolayır, Gelibolu, Migalıkara (Malgara) daki vakıflarla Gelibolu sancağı dahilinde sair vakıflar hakkında çok kıymetli malûmat verilmektedir.

Vakıf kısımlarından ne gibi istifadeler imkânı olduğunu göstermek için bir numune alıyorum.

"Mescid; derpişi hânei has Ahmed bey ki aslında Gazi Hüdâvendigârın saray yeri olub mescid bina olunmuştur. Bâ berat Sultan Bayezid Han Tâbeserah.,,

"Mescid Hasan Paşa bin Karaca Paşa ki aslında Karaca Paşanın adına iken mescid ve evkafı ihrak olub mezkûr Hasan Paşa tekrar bina edüb evkafı mamur etmiştir. Müte velli elhâletü hâzihi Ali Çelebi bin Hasan Paşa elmezburdur.,,

"Mescid Sinan Bey Birader Saruca Paşa, mezkûr mescide imam ve müezzin kim olursa müteveli hizmetini imam ve müezzin görür, mukarrer müteveli yoktur.,,

"Merhum ve mağfûr Hacı Ahmed Bey zaviye ve mescididir. Sultan Murad zamanın-da hibe ve temlik edilmiş. Merhum ve mağfûr Sultan Mehmed mukarrernâme vermiş.,,

"Merhum ve mağfûr Şahkulu bin Yusuf. Şehri Gelibolu kurbinde devletlü Kabağaç nam mevzide ber mucibi vaktiye Hamse aşere ve tisa mie,, ... "Hacı Hızır ki mezkûr Hacı Hızır Kadımda kâfirin kuvveti beru yakaya geldikde ol zamanda Kozluderede Göz-tepesi demekle maruf yerde bir pâre yer mezkûr Hacı Hızıra temlik olunur, evlâd be evlâd.,,

"Malkarada Evlâdi Ahi Musa ki merhum ve mağfûr Gazi Hüdâvendigâr tâbeserah Ahi Musaya kendu ruhiçün vakıf evlâtlik üzere sadaka edüb seb'a ve sittin ve seb'a mie guresinde vakıfnâmei hümayun irzan buyurulmuş evlâdi ve ensâbına evlâdi kızlarının ensâbına ... Ahilik verdikleri şeri ile sabit ola ..,,.

Gelibolu defteri fihristinde yazılı olanlardan başka bir kaçta kanun-name sureti vardır. Bunlarda kanun reayayı Gelibolu, kanun reayayı cezirei imroz, kanun reayayı cezirei limnos, kanun reayayı cezirei taşos başlıkları altında dört kısma ayrılmıştır. Her birinde reayadan alınan virgülleri miktarı, zamam ve sureti istinası sarahat ve tafsilâtle gösterilmiştir. Ehemmiyetine binaen bu kanunları da buraya aynen yazıyorum. Daha fazla malûmat almak ve tetkikat yapmak isteyenler hazinesi evrak dairesinde 436 numarada kayıtlı olan deftere müracaat edebilirler.

Kanunu reâyâyı Gelibolu — Kazai Geliboluya müteallık kul reâyâsı ziraat ettiklerinde on kilede bir kile üşür ve her bir medden ... kili salarya deyu verirler. Ve tamam çiftlik tutan kimesneler yikrim ikişer akçe çift resmin verirler. Ve şol râayet ki çiftlik tutmaz. Çifti olub ziraat eder. Nim çift deyu onbir akçe verirler. Ve çiftlik tutmayub ve çifti dahi olmiyan resmi nebbak deyu yılda dokuz akçe verir ve her mücerred resmi mücerred deyu yılda altı akçe verir. Mücerred dahi çiftlik duttuğu takdirde âdet üzere yirmi ikişer akçe tamam çift resmini verir. Ve şol yerde ki Sipahi taifesinden olub râayet çiftlik tutar, tamam çift resmini verüb ve on kili de bir kili sahibi arza üşür verirler ve salâriyye verirler. Müsellim ve yamak ve bağcı ve güdacı ve canbaz ve yürük ve bunların emsali taife olduğu yerden hizmetleri avariz mukabelesindedir. Ol taifeden raiyet çiftlik tutanlar yirmi ikişer akçe çift resmi verirler. Ve bu taifeden tamam çiftlik tutmayub ata hakkı olub ziraat eden kimesneler boyunduruk hakkı deyu onbir akçe verirler ve on kili de bir kili üşür verirler ve salâriyye verirler. Çiftlik tutmayub ve çifti olmiyanlar oturdıkları yerde âdet duhanı deyu yılda altışar akçe verirler ve terekeden gayri nuhud, mercimek ve bunun emsali hububattan ve Fevakihten dahi onda bir üşür verirler ve bisatin ve kovanda üşür alınır. Ve cürüm ve cinayet hususunda yaya ve müsellim köylerinden gayri serbest olmiyan timarlarda vaki olan cürümün nisfı Sancak Beğinin ve nisfı sahibi Timarıdır. Ve resmi arus ve tapui zemin sahibi timara mahsustur. Sancak Beği canibinden dahilnılmaz. Ziâmet ve arpçlıklar ve Çeribaşılık ve Çavuş Timarı ve Dizdar Timarları serbestiyet üzere zabt ve tasarruf olunur. Bu Timarların cürümüne ve cinayetine ve resmi arusuna kul ve cariye müştüluguna (müjde) vesair bâdi havâsına sancak beği subaşları ve adamları dahletmezler. Malkara Kadılığına müteallık olan kurrada dahi resmi çift hususunda ve gayri hususatta vechi meşruh üzere amel olunur.

Ve Gelibolu Kadılığına müteallık Sancak Beği Haslarından Hora ve Ganos nam köyler raâyası Sancak Beğine nakid verirler. Bazı yılda ikişeryüz akçe ve bazıları yüz akçe verirler. Ve mücerred olanlar kırkar akçe verirler ve bağları olanlar yılda birer Kabakulak dolu Şıra ile verirler. Kabakulak dahi raâyabanlarındandır. Ve bundan gayri Karye Horada Kabak Kulakçı kâfirler vardır. Yılda maktu boş Kabak Kulak verirler. Ayruk nesne vermezler. Âmil ol boş Kabakulaktan verir şıra ile doldurub âmile teslim ederler. Âmil boş verdiği Kabakulaklara doldurdukları şıra bahasından âmilden onbeşer akçe verilir. Geliboluda şehir kâfirlerine her Kabakulağın kırkar akçeye verirler. Menapulye tutulub satılır. Zikrolan Kabakulak âdeti ve Menapulya kadimî kanunlarıdır. Kariyeteyni mezburetân dağlık taşlık sarp yerler olmağın ekin ziraat etmezlermiş amma azdan ve çokdan ziraat ettikleri takdirde âdet üzere üşür verirler. Ve olan yerlerde ibrişimden üşür verirler. Ve ola gelen âdet üzere resmi Arus verirler. Ve zikrolan köylerden olan işkeleden üşür mahî ve resmi gümrük ve bağ azdan ve çokdan her ne olursa Sancak Beği canibinden zabtolunur. Kadimden reâya taifesi sipahilerine ambâr yapmak babında ve her kişi ki ziraat üşrünü akreb bazara iletmek babında ve gayri hususatta kanun üzere amel olunur.

Kanunu reâyayı Cezirei İmroz — Mâtakaddümden haraç ve espeneç vermezler. Balyanbulu canibinde tamam çift tutanlar yılda yetmişer akçe resmi çift verirler. Nim çift tutan otuzbeşer akçe resmi çift verir ve ziraat ettiklerinde üşür mukabelesinde ellerinde olan yerlerinin miktarına göre mukataai zemin verirler, üşür vermezler ve İskender nam mevzide olanlar yerleri çok olmanın ekdiklerinden üşür verir ve Zeytünden üşür verirler mukataai zemin vermezler ekdüklerinde üşür verirler. Aralarında cari ve mamul olan İstanbul kilesi de mukaddema ol kili ile onda bir kile ve karmandan harmana bir kilo salâriyye verirken üşür alan kimesneler sonradan kalıbur deyu bir muhalif ölçü ile edüb üzerlerine bid'at olmanın reâya rencide ve müteşekki oldukları ecilden ber mucibi fermanı âlişan kalbur ile ölçmek def olunup evvelki âdetleri üzre kili ile ölçmek mukarrer oldu. Ve mevzii mezburda olanlar dahi tamam çift dutanlar yetmişer akçe ve nim çift dutanlar otuzbeşer akçe resmi çift verirler. Ve âdeti ağnam hususuna cezirei mezkûrden alettevâli kuzu koyundan ayrılmayub kuzuları bile sayılmıyub kuzusuz koyun başına birer akçe verdiklerinden sonra müslim olanlardan gayrusu şunların ki koyunu kırk veyahud kırkdan ziyade olucak bir koyun ve bir kuzu(minabeskö) deyu resmi agıl verirler ve kırk koyundan eksik olucak hemen bir koyn (minabesko) verirler ve İskender canibi koyunu olanlar yılda onikişer akçe resmi agıl verirler. Mukataai zemin verdikleri yerde resmi agıl yoktur. Ve koyun başına birer akçe Küvvâde verirler ve cezirei mezkûrün cümle köylerinde satılan şeylerden mud başına birer akçe verirler ve bit'at hanaziri canavar başına ikişerbuçuk akçe verirler. Küçi (Küçük) canavarın üçünden bir canavar resmi alınur ve cezirei mezkûre vaki olan iskelode gümrük hususunda âdet ve kanun budur ki cezirei mezkûrde mütemekkin olan kimesnelerden gayrı yerden koyun ve kuzu getirüb cezirede satarsa koyun başına bir akçe ve dahi kuzuya birer akçe gümrük verirler. Getirdüğü koyunu bir kaç gün cezirede çıkarub dahi cezirede satmıyub gerü yabana gitmeli olursa yerli olduğün gümrük vermez. Amma şöyleki gayrı yerden koyun ve kuzu getüren cezire halkından olmayub yabandan adam olursa uğrayub cezirede satıcak koyun başına bir akçe ve eğeriki kuziçün bir akçe adet üzre tamam gümrük verir. Amma şöyle ki davarını çıkarub ve anda bir gün veyahud iki gün az ve çok ne miktar durursa dahi cezirede satmıyub yabana gitmeli olduğu takdirce yabandan kimse olduğün iki koyun bir akçe ve dört kuzuya bir akçe hesabı üzre nisif gümrük verir ve cezireden koyun ve kuzu yabana gitmeli olursa alub giden eğer yerli olsun ve eğer yabandan adam olsun bir koyuna bir akçe ve iki kuzuya bir akçe hesabı üzre tamam gümrük verir. Ve cezireden yabana giden bir beygirden ve sığırdan ve davar başına onikişer akçe gümrük alınur ve yabandan cezireye gelen beygirden ve sığırdan eğer yerli kendi hizmeti ve maslahtı için getirürse gümrük vermez, sattığı takdirce davar başına onikişer akçe adet üzre tamam gümrük verir. Ve yağ ve bal ve peynir hususunda sekiz baş peynire bir akçe gümrük verilür ve tulum peyniri olucak tulum eğer büyük olsun eğer küçük, tulum başına üç akçe gümrük alınur yağ ve bal tulumu dahi büyledir. Ve cezireden yabana giden kebelerden altı kebeye bir akçe gümrükdür ve yabandan getirilen sabundan havyardan sabun sanduğu ile olursa bir sandık sabundan onbir akçe gümrük alınur sanduğ ile almazsa kantar hesabı üzre kantar başında dört akçe gümrük alınur ve bir varil havyardan on akçe kürük alınur ve turşu balık gelürse bir kabakulak balıktan dört akçe gümrük alınur ve yabandan gelen su sığır derisine bir deriye üç akçe gümrük ve kara sığır derisine bir deriye bir akçe gümrük alınur. Ve bu mezkur andan gayrı... ve zafran gibi ve gayri hırdavat matağdan her ne gelürse bahaları hesab olunur yüz akçeden dört akçe hesap üzre gümrük alınur reâyâyı cezirei mezkûr vechi meğruh üzre hükuku şer'iyeye ve rusumu ürfiye eda ettiklerinden sonra ve kürekciden ve binadan dahi filcümle avarızı divanıyeden muafiyetleri ve hakikat halleri mufasassal ve maşruh defteri cedide sebt olundu.

Kanunu reâyâyı cezirei Limnos — Şunlar ki Paspanlardır. Kadimden yılda onbeşer akçe haraç ve onar akçe esbneç verürler ve şunlar ki aseslerdir. Onikişer akçe haraç ve onar akçe ebneç verürler ve şunlar ki müslimlerdir. Onbeşer akçe haraç ve onikişer akçe esbneç verürler. Kadimden ve şunlar ki kestibanlardır. Onikişer akçe haraç ve onar akçe esbneç verürler ve zikrolan âdet üzere sâyir hukuku şer'îye ve rusumu ürfiyeyi eda ederler ve sayir reâya dahi üç neviyle defteri hakaniye sebt olundular. Âlaları kırkar akçe haraç ve yirmibeşer akçe esbneç verürler. Ve mutavassıtülhâl olanlar otuz beşer akçe haraç ve yirmibeşer akçe esbneç verürler ve ednâ olanlar otuzar akçe haraç ve onbeşer akçe esbneç verürler ve mücerred olanlar onbeşer akçe haraç ve onar akçe esbneç verürler ve bu mecmuun haraçları hassai hümayun için zabtolunur. Esbneçleri sahibi timarundur ve bağlarından dönümden dönüme sekizer akçe resmi dönüm verürler. Ve terekelerinden ve baki hububat einsinden ve olan yerlerde kükülden ve zeytinden ve baldan ve besatin-den ve fuvakehden kanunu şer'î nebevî üzere üşür verürler. Üşrü küvvâde kulun başına resmi kul deyu birer akçe verürler ve cürüm ve cinayet hususunda Hisar Eri Timarlarına müteallik köylerün cürüm ve cinayeti nısıf sancak beğinin ve nısıf sahibi Timarundur. Ve resmi arus olduğu yerde sahibi timara mahsustur. Bunun üzere defteri hâkaniye sebt olundu. Ve âdeti ağnam hususunda cezirei mezkûrenin havası mutedil olub ziyade soğuk olmamağın cemi zamanda koçlarını koyunlarından ayırmadıkları ecelden kuzuları bir mevsime mahsus değüldür. Resmi ganem cem olduğu vakitte anasını emerolunan kuzu sayılmaz. Madası sayılır her koyun başına bir akçe resmi ganem alınur. Kadimden koyun başına bir akçe resim ve ağıldan ağıla resmi ağıl veregeldikleri ecelden evvelki âdetleri üzere koyun başına bir akçe resmi ganem ve her ağıldan yirmi dörder akçe resmi ağıl deyu verilmek üzere defteri cedide kaydolundu. Âdeti ağnam cem olunacak resim dahi bile alnub adedi ağnam ve resmi ağıl hassai hümayun için zabtolunur. Kurâi cezirei mezkûre halkı hukuku şer'îye ve rusumu ürfiye vechi meşruh üzere ifa ettiklerinden sonra cezirede étrafta derya kenarında olan karavol yerlerini görüb gözedüb muhafaza etmek kadimî kizmetleridir. Sair avarızı divaniyeden ve tekâlifi ürfiyeden muaf olmağın hükmü hümayunları vardır. Sancak Beği beyleri canibinden adalarında Subaşı alanlar yahı muhafazatına varılmak için oturak deyu reâyadan her yıl akçe almaları üzerlerine sonradan bit'at olmağın reâyaya bu hususta rencide ve müşteki oldukları arz olunub oturak âdeti üzerlerinden refolundu. Kadimden edegeldikleri üzere lâzım ve labud olan yerlere yahı muhafazatını da edeler. Bu husus için reâyadan oturak mezbûr akçe alınmaya deyu buyurulmağın oturak âdetinden defteri cedidi hakaniye hasıl kayd olunmadı.

İskele ve gümrük der cezirei Limnos — Cezirede olan kurada satılan hamirdan yirmi medreden yüz medreye dahi ziyadeye varınca iki medre sıra alınır hassai hümayun için zabtolunur. Ve bundan gayri satılandan her medre başına birer akçe alınıb malı padişahi için zabtolunur. Şöyle ki kübde sıra yirmi medreden eksik olub on ve onbeş medre olduğu takdirce ondokuz medreye varınca bir medre alınır ve cezireden bergir ve sığır ve koyun satılırsa iskeleden yabana gitmelû olucak beygirden ve sığırdan onikişer akçe alınıb malı padişahi için zabtolunur ve koyundan dahi koyun başına ikişer akçedir ve cezirede satılıb yabana giden baldan ve akçeden altı akçe gümrük alınur. Ve yabandan iskeleye gelen metağdan yüz akçeden beş akçe gümrük alınur. Ve buğday ve arpa ve nuhud ve gayri hububat einsinden satılıb yabana gitmelu olucak cezirei mezkûrede on kile bir med hesab olunur, her medrede üç akçe gümrük alınıb malı padişahi için zabtolunur.

Kanunu reâyâyı cezirei Taşoz — Hassa padişahi âlem penah halledallahi teâla mülkehu cezirei mezkûrde olan reâyaya çifti olanlar üşür mukabelesinde ellişer akçe

resmi çift deyu verürler. Ammâ üşür vermezler Az zıraat eden çok zıraat eden çift resmini beraber verirler ve çift resmi verdiklerinden gayrı üzerlerinde âmil olan veyahud her kim zabıt olursa yemlik deyu çiftten çifte buçuk kili çavdar veregelmişlerdir ve bakli (bakla) ve mercemekden ve soğandan ve sarmsakdan ve ketenden olan yerde gökünden üşür verirler ve çapa ile zıraat edenler çiftlu gibi değıldür herne ekerlerse üşürlerin verirle. Nar ve incir ve zeytun ve badem ve ceviz olon yerlerde üşrün verürler defteri hâkanide tayin olunan üzre haraç verürler ekseriya haraçları otuzar akçedir ve tayin olunan haraçlarından gayrı yirmibeşer akçe esbneç verürler ve resmi ganem hususunda mukaddemâ koyun ve keçi başına eyüden ve yatoludan birer akçe alınmıştır. Sekiz yıl mıkdarı vardır ki âmil olanlar akçe almakdan vaz gelüb on davardan bir davar alınmak âdet etmişler sonradan üzerlerine bid'at olmağın reâya davar alunduğundan rencide vo müşteki oldukları arz olunub kadimi âdetleri mucibince birer akçe alınmak buyurulmağın koyun ve keçi başına bire akçe alınmak üzre defteri hâkaniye sebt olundu ve resmi güvvade koyun başına birer akçe veregelmişlerdir. Ve kovanları durduğı yer için resmi ağıl deyu ikişer akçe verürler kovanı az olan ve çok olan ağıl resmi beraber verürler vs olan yerde bit'at hanazir ve canavar başına bir akçe alunur ve şırlarından üşür verürler. Ve cürüm ve cinayet hususunda günahlarına ve şenaatlerine göre âdet ve kanun üzre cerimedir ve resmi güveğı bakireden ve seyiybeden otuzar akçe alunur. Ve cezirei mezkürde olan bîveler onsekizer akçe haraç deyu ve altışar akçe esbneç deyu yılda yirmidörder akçe verürler. Kadimden âdeti reâyâyı cezirei mezkûre vechi meşrh üzre icra olunmak mukarrer kılınıb defteri cedidi hâkaniye sebt ve kayd olundu.

Âdeti iskelei Limanhisar — Nefsi hisar kurbinde olan iskelede cezireye gelen ve giden davardan beygir ve sığırdan dörder akçe gümrük alunur. Koyun ve keçi olursa dört koyuna bir akçe alunur vesair hırdavattan her ne olursa bahası hesab olunub yüz akçeden iki akçe gümrük alunur ve kebe olursa kebeye bir akçe gümrüktür ve bal olursa kantar başına bir akçedir, zeytinyağı ve bunun emsali gayri matağdan olduğı takdirce bahası hesab olunub yüz akçeden iki akçe gümrük alunur.

(Türk suel alanında harita ve kirokilere verilen değer ve Ali Macar reis atlası) adile neşrettiğim eserde baş vekâlet hazineci evrakındaki mühimme defterlerinden cilt 5 sahife 156 ve 19 rebüevvel - 973 tarihli bir hükme istinat ederek Ali Macar reisin bir türk levendi olduğunu kaydetmiştim. Fransa encümeni daniş azalarından amiral Jurien de la Gravier (Lepanto muharebesi) adlı eserinde Macar adını taşıyan üç türk kaptanını bize tanıtmaktadır. Bunlardan Yusuf Macar reis türk sağ cenahında (16) numaralı gemiye; Ferhat Macar reis türk sol cenahına (60) numaralı gemiye, atlasın sahibi olan Ali Macar reisin ise Türk Merkezinde (21) numaralı gemiye kumanda ettiğı görülür. Gelibolu defterinde (20) numarada gösterilen mahallenin (Macar veledi Cemşit) adını taşıdığı görülüyor. Acaba Ferhat, Yusuf ve Ali reisler (Macar velit Cemşit) in oğulları mıdır? eğer böyle ise bu üç kardeşin aslan türk olduklarına hiç şüphe kalmaz.